

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

**ТЕХНОЛОГИЈА НА МОТОРНИ
ВОЗИЛА
- ИЗБОРНА -
IV ГОДИНА**

МАШИНСКА СТРУКА
Авиоинженер - механичар

Скопје, 2008 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ТЕХНОЛОГИЈА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: автотехничар- мехатроничар

1.2.2. Струка: машинска

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 66 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Изборен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по *технологија на моторни возила - избран предмет* ученикот стекнува знаења и се оспособува:

- да ги познава аксијалните и радијалните пумпи со електронско управување;
- да го објаснува системот за директно вбризување;
- да ги разликува составните елементи на системот за натполнење со турбина;
- да разликува начини на промена на карактеристиката на амортизерот (со електровентил или електромотор);
- да ги познава составните компоненти на ABS;
- да ја објаснува целта на системот за управување на сите тркала (4WS);
- да го истакнува значењето на системот за воздушно перниче во возилото, во поглед на сигурноста при возење;
- да го познава начинот на дејствување на системот за задржување врз седиштето;
- да опишува уреди кои ја зголемуваат удобноста и комфорот на возилото;
- да развива техничка култура;
- да се вклучува во тимска работа.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по наставниот предмет *технологија на моторни возила - избран предмет* односно постигнување на поставените цели потребни се предзнаења од наставните предмети: практична настава, технологија на моторни возила и електротехника од втора и трета година, електроника од III година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
1. ДИЗЕЛ - МОТОРИ СО ЕЛЕКТРОНСКО УПРАВУВАЊЕ	10	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да ги класифицира разводните аксијални пумпи со електронско управување; - да го објаснува начинот на регулирање на количината на вбригано гориво кај аксијалните пумпи со електронско управување; - да го опишува начинот на регулирање на моментот на вбригување на аксијалните пумпи со електронско управување; - да ги класифицира елементите на радијалната разводна пумпа со електронска регулација; - да ги споредува системите пумпа бризгалка и пумпа-вод-бризгалка.	-Објаснување на принципот на работа на аксијалните пумпи; -презентирање шеми, скици; -прикажување графо-фолии на радијални разводни пумпи; -опишување системи на пумпа бризгалка и пумпа-вод-бризгалка.	-Практична настава -Технологија на моторни возила -Електроника

<p>2. СИСТЕМ ЗА ДИРЕКТНО ВБРИЗГУВАЊЕ COMMON RAIL</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведува компонентите на Common rail - системот за директно вбризгување; - да го објаснува процесот на вбризгување на гориво во моторот; - да ги познава начините за подобрување на емисијата на издувни гасови; - да ги класифицира елементите на системот за гориво; - да ја опишува улогата на сензорите; - да ги објаснува составните елементи на бризгалката; - да го познава начинот на работа на бризгалката; - да чита дијаграми и шеми. 	<p>-Објаснување на улогата на системот за директно вбризгување;</p> <p>-опишување на составните елементи на системот;</p> <p>-презентирање шеми, слики, пишување на табла, цртање, прикажување графо-фолии.</p>	<p>-Практична настава</p> <p>-Технологија на моторни возила</p>
<p>3. ДИЗЕЛ - МОТОРИ СО НАТПОЛНЕЊЕ - НАТПОЛНЕЊЕ СО ТУРБИНА</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува составните елементи на системот за натполнење со турбо - компресор; - да ги познава карактеристиките на турбо-компресорот; - да ја објаснува механичката и електронската регулација на притисокот на полнење; - да ги познава операциите за контрола на работата на турбо-компресорот; - да ја објаснува улогата на меѓуладилникот. 	<p>-Објаснување на принципот на работа на системот за натполнење со турбо-компресор;</p> <p>-презентирање шеми, скици, прикажување графо-фолии на турбо- компресор;</p> <p>-објаснување начини на контрола на работата на турбо-компресорите.</p>	<p>-Практична настава</p> <p>-Технологија на моторни возила</p> <p>-Електротехника</p> <p>-Електроника</p>

4. АКТИВЕН СИСТЕМ ЗА ЕЛАСТИЧНО ПОТПИРАЊЕ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да го споредува класичниот начин со современите системи за еластично потпирање на возилата; - да ја познава улогата на ЕУЕ кај активен систем за еластично потпирање; - да разликува начини на промена на карактеристиката на амортизерот (со електро-вентил или електромотор). 	<ul style="list-style-type: none"> -Презентирање шеми и цртежи на класични системи за еластично потпирање; -објаснување, прикажување симулации на работа на активни системи за еластични потпирање. 	<ul style="list-style-type: none"> -Практична настава -Технологија на моторни возила -Електротехника -Електроника
5. СИСТЕМ ЗА ОДРЖУВАЊЕ НА СТАБИЛНОСТА НА ВОЗИЛОТО	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја согледува потребата од системи кои ја одржуваат стабилноста на возилото при сопирање и забрзување; - да ја објаснува функцијата на составните компоненти на ABS; - да ја опишува работата на хидрауличното коло кај ABS; - да ја објаснува улогата на ЕУЕ во системот за спречување на блокирањето на тркалата; - да ги опишува компонентите на системот за спречување на пролизгување на тркалата; - да го објаснува начинот на кој се регулира пролизгувањето со помош на TCS. - да чита дијаграми и блок-дијаграми за ABS и TCS. 	<ul style="list-style-type: none"> -Објаснување на значењето на стабилноста на возилото при движење; -презентирање шеми, дијаграми, блок-дијаграми слики, пишување на табла, скицирање, прикажување графо-фолии. 	<ul style="list-style-type: none"> -Практична настава -Технологија на моторни возила -Електротехника -Електроника
6. СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ НА СИТЕ ТРКАЛА	8	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја објаснува целта на системот за управување на сите четири тркала (4WS); - да го објаснува начинот на управување на возилото со системот за управување на четири 	<ul style="list-style-type: none"> -Презентирање шеми, дијаграми, графо -фолии, скицира; -прикажување 	<ul style="list-style-type: none"> -Практична настава -Технологија

		<p>тркала;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да споредува различни конструктивни решенија на системи за управување на сите четири тркала; - да ја познава зависноста на аголот на вртење на задните управувани тркала и аголната брзина на воланот; - да чита дијаграми и шеми на различни конструктивни решенија. 	<p>симулации на системи за управување на сите четири тркала;</p> <p>-користење компјутерска техника.</p>	<p>на моторни возила</p> <p>-Електротехника</p> <p>-Електроника</p>
<p>7. СИСТЕМ ЗА АКТИВНА СИГУРНОСТ И УДОБНОСТ</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го познава значењето на системот за воздушно перниче во возилото, во поглед на сигурноста при возењето; - да ја објаснува конфигурацијата на системот за воздушно перниче; - да ја познава функцијата на сензорите во системот; - да го опишува принципот на работа на системот за воздушно перниче; - да го познава начинот на дејствување на системот за задржување врз седиштето; - да опишува уреди кои ја зголемуваат удобноста и комфорот на возилото. 	<p>-Презентирање шеми, дијаграми, графо - фолии, скицирање;</p> <p>-прикажување симулации на системи за воздушно перниче и на системот за задржување врз седиштето;</p> <p>- користење компјутерска техника.</p>	<p>-Практична настава</p> <p>-Технологија на моторни возила</p> <p>-Електротехника</p> <p>-Електроника</p>

4.2. Наставни методи и активности на учење

Според зацртаните цели на наставниот предмет *технолоџија на моџорни возила - избран предмет* ќе се применуваат следните наставни форми: фронтална, групна и индивидуална. Како наставни методи може да се користат: демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, активна демонстрација на учениците, учење преку сопствено откривање и др.

Активностите на ученикот се искажуваат на следниот начин: со набљудување, слушање, прибележување, цртање, откривање законитости, работење индивидуално и изработување домашни задачи.

Активностите на наставникот се: да планира, да прави подготовки (просторни, наставни средства, дидактичко - методски), да дава насоки, да набљудува, да помага, да ја надгледува работата поединечно на секој ученик, да презентира информации, да демонстрира, да ја следи и вреднува својата и работата на ученикот и да воспоставува позитивна комуникација со учениците.

4.3. Организација и реализација на наставата

Воспитно - образовната работа по наставниот предмет *технолоџија на моџорни возила - избран предмет* се реализира во специјализирана училница за стручно-теоретска настава.

4.4. Наставни средства и помагала

Со цел ефикасно да се постигнат зацртаните цели на наставниот предмет *технолоџија на моџорни возила - избран предмет* потребно е да се применуваат различни средства и помагала како: графоскоп, видеоснимки, слајдови, компјутерски симулации, ЛЦД проектор и слично. Потребната литература за наставниците се прирачници, учебници, користење на Интернет податоци, а за учениците ако нема соодветна литература потребно е наставникот да ја изработува.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно преку усно и писмено проверување, согласно конкретизираните цели, како и залагањето и активноста на ученикот во текот на наставата. Исто така, на крајот на полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематските целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не постигне резултати во реализацијата на конкретните цели на наставната програма, се постапува согласно законската регулатива за средното образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет *технологија на моторни возила- изборен предмет* треба да ги поседува следните педагошки, персонални и професионални карактеристики: да е психофизички здрав, да владее со литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да е соодветно професионално образован, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа и да напредува во неа, да е добар организатор, да е креативен и способен за примена на иновации во образовната технологија.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот *технологија на моторни возила- изборен предмет* ја реализираат кадри со завршени студии по:
- машинство;
со здобиена педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

Воспитно - образовната работа по овој наставен предмет се реализира во специјализирана училница-кабинет опремена со нагледни средства и помагала, согласно Нормативот за опрема, нагледни средства и материјали и современо опремен сервис за поправки на моторни возила.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: март 2008 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири,	советник за стручно образование ,	Центар за стручно образование и обука- Скопје
2. Наташа Алексов,	дипл. маш . инж.,	наставник, АСУЦ „Боро Петрушевски”- Скопје
3. Енвер Бериша,	дипл. маш. инж.,	наставник, АСУЦ „Боро Петрушевски”-Скопје
4. Ѓорги Трајковски,	дипл. маш. инж.,	МАККАР- Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01. 09. 2008 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по предметот *технолоџија на моторни возила- изборен предмет* ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11- 4721 / 14 од 20. 06.2008 година.